

SARUNA PIRMS PIRMIZRĀDES

Ar izrādes „Pīters Pens” režisori Lauru Grozu-Ķiberi sarunājas LKA profesors, teātra vēstures pētnieks Jānis Siliņš

Režisore Laura Groza-Ķibere savā radošajā mūžā uz Dailes teātra lielās skatuves iestudē otro izrādi jaunākajai skatītāju paaudzei, lai gan pati atzīst, ka Džeimsa Metjū Berija stāsts „Pīters Pens” ir ne tikai bērnu, bet arī pieaugušo literatūra. Dž. M. Berijs (1860-1937) ir skotu rakstnieks un dramaturgs un viņa stāstu „Pīters un Vendija” pirmo reizi izdeva 1911. gadā un tā pamatā bija autora 1904. gadā sarakstītā luga „Pīters Pens”. Arī vairākas latviešu lasītāju paaudzes pazīst šo neparasto stāstu, kuru Dailes teātra vajadzībām dramatisējusi un tulkojusi Evita Mamaja.

Intensīva mēģinājuma periodā sarunājos ar režisori par iestudējuma ieceri, tajā ietvertajām domām un idejām, par aktieru ansambli un visu komandu, kas aizrautīgi veido uzvedumu, lai vispilnīgākā veidā sagādātu skatuvisku pārdzīvojumu ne tikai bērniem un pusaudžiem, bet dažādu paaudžu skatītājiem. Saprotams, ka ierastais dalījums - izrāde bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem - ir visai relatīvs. Laba literatūra un laba izrāde sagādā prieku un pārdzīvojumu ikvienam. Īpaši jau tiekoties ar Pīteru Penu un citiem šī stāsta varoņiem, jo te tik dažādās pasaules gan konfrontējas, gan pastāv paralēli, gan mijiedarbojas.

L.G. Bērībā, jaunībā man vairāk patika tādi reālistiski darbi: Ērika Kestnera darbi, kuros bija divas Lotiņas, Punktiņa un Antons, Emīls, Jāņa Grīziņa „Vārnu ielas republika” (romāna dramatisējumu režisore Laura Groza-Ķibere Dailes teātrī veiksmīgi iestudēja 2011. gadā, sagādājot aizrautīgu līdzpārdzīvojumu ļoti plašam skatītāju lokam).

L.G. Lasīju arī Dž. M. Berija „Pīters un Vendija”, kas varbūt tolaik gan patika, bet pašu vairāk saistīja kaut kas reālistiskāks. Tagad atzīstu, ka Pītera Pena autora asprātība un intelīģence, viņa radītās fabulas vienkāršība, kas papildināta ar bagātīgu iztēles un fantāzijas pasauli, aizrauj. Šim stāstam ir kaut kāds noslēpumains skaistums, un ir ļoti liela vēlme Berija radīto domu un tēlu sistēmu pārraidīt aizraujošā, pārdomām bagātā skatuviskā atmosfērā un darbībā. Pītera Pena tēls ir saistošāks par daudziem reālistiskiem attiecību tēliem. Te ir kāda saprotama, bet reizē arī netverama ilūziju pasaule: pārvarēt zemes gravitāciju un pacelties gaisā, lidot, nekad neizaugt lielam, neklūt par pieaugušo, neuzņemties atbildību, saglabāt spēju visu dzīvi priecāties par visu, kas notiek, būt brīvam un neatkarīgam.

J.S. Mēs jau ļoti saprotam, ka tā ir zināma neiespējamība, bet ir tik nepieciešami un patīkami reizi pa reizei aizrautīgi ļauties šādai ilūziju pasaulei. Īpaši tad, ja tas tiek pārvērsts izteiksmīgā skatuves valodā.

L.G. Lai iestudētu „Pīteru Penu”, režisori vienmēr atduras pret jautājumu, kā uz skatuves parādīt neierasto, pat fantastisko darbības vidi, kā parādīt lidojumu? Mani un mūsu ansambli tas nebaida, jo būtiskāk ir skatītājiem atklāt šo ļoti savdabīgo Pītera Pena tēlu un citus varoņus, nevis aizrauties ar kādu skatuviski sarežģītu tehnisku problēmu risināšanu. Daudz brīnīšķīgāk ir radīt patiesas realitātes, iztēles, fantāzijas un brīvības sajūtu. Noteikti ir jāparāda tā savdabīgā atmosfēra, ko autors stāstā ir ielicis.

J.S. Dīvainajā, neparastajā Nekurnekadzemē jau dzīvo tikai puikas, un Pīters Pens ir viņu kapteinis.

Pīters Pens: Tie ir bērni, kas izkrituši no ratiņiem, kad viņu aukle skatījies uz citu pusi. Laumiņas pievāc izkritušos bērnus un septiņas dienas viņus kopj. Ja neviens neatnāk viņiem pakal, viņus sūta uz Nekurnekadzemi. Es esmu viņu kapteinis.

Vendija: Bet kāpēc tur nav nevienas meitenes?

Pīters Pens: Tāpēc, ka meitenēm pietiek prāta nekrīst laukā no ratiņiem. Tādēļ mums tur ir diezgan vientuļi – mums trūkst sieviešu sabiedrības.

J.S. Kas tur ir par āķi, ka tikai meitenēm pietiek prāta!? Vai tikai tāpēc Pīters Pens ierodas pie Dārlingu ģimenes, pie Vendijas, lai iegūtu kādu jaunu pieredzi, kaut ko tādu, kas nav bijis, ko vēlas piedzīvot?

L.G. „Pīterā Penā” autors rada it kā alternatīvu vidi: pretnostatījumu labajam un ļaunajam, vīrišķajam un sievišķajam. Viens bez otra nepastāv. Labais baro ļauno, vīrišķais - sievišķo un otrādi. Un autors jau neko nenoārda. Tās viena bez otras nepastāv. Vienīgā atšķirība ir, ka tajā citā pasaulē laiks it kā apstājas, bet arī ne pilnīgi, ne līdz galam, jo Krokodils ar pulksteni pārstāv Laiku, un tas Kapteini biedē, viņam tas ir ļoti būtiski. Jo pulkstenis skaita Kapteiņa Āķa laiku. Arī Nekurnekadzemē Laika problēma parādās, un tikai šķietami pastāv iespēja no tās izvairīties.

Cīta tēma: Labi ir tur, kur tevis nav! Pīteru Penu interesē Vendijas māmiņas pasaule ar pasakām, bet Vendiju saista Pītera piedzīvojumu, negaidītības pasaule, kurā nav ierastās un racionālās vides. Ir iespējas dzīvot pasaulē, kurā netiks radīta vilšanās sajūta. Berija stāstā pastarpināti tiek konfrontēta pieaugušo un bērnu pasaule, šo problēmu izrādē mēs apskatām, aptaustām un pārbaudām. Dzīvot ar visām bērniem pieejamajām privilēģijām ir daudz saistošāk.

J.S. Pīters Pens! Viņam ir tik raksturīgais jaunu cilvēku maksimālisms.

L.G. Pīteram Penam jau arī ir tikai viņa paša pieredze.

Pīters: Tās nav tāda veida sāpes. Vendij, tu kļūdieš attiecībā uz mātēm. Mātes nemaz nav tādas. Viņas neatstāj logu vaļā. Es to labi zinu. Es domāju tāpat kā tu par to logu, tāpēc es aizlidoju no mājām un paliku prom ilgu, ilgu laiku. Es arī domāju, ka vienmēr tikšu atpakaļ. Un, kad es atgriezos, logs bija ciet, jo mana māte bija par mani aizmirsusi, un manā gultiņā jau gulēja cits mazs zēns.

L.G. Viņš ir maksimālists. Kategorisks. Viņa pieredzē māte viņu negaidīja un līdz ar to secinājums, ka visas mātes ir tādas, kuras negaida. Bet Vendijas māte ir citādāka. Viņas logs ir atvērts. Viņa gaida savus trīs bērnus. Ar Pīteru Penu Berijs ļoti precīzi trāpa, jo parāda šo bērnu, jaunu cilvēku maksimālismu, kurā bieži viss ir tikai balts vai melns.

J. S. Tad, kad Vendiju iepazīst Nekurnekadzemes puikas, kad viņi ieklausās viņas stāstos un pasakās, viņu kategorisms noplok.

Protams, šajā piedzīvojumu pilnajā pasaulē ir arī ļaunais. Pirāti! Un Kapteinis Džespers Āķis! Viņš ir Pītera Pena un visu puiku ienaidnieks.

Āķis: Tu nezini, Smīk? Māte ir... (To paskaidrot ir diezgan grūti. Viņš skatās apkārt. Tad ierauga labu piemēru – garām lielā ligzdā airējas liels putns.) Lūk, kur ir māte! Ligzda ir iekritusi ūdenī, bet vai māte pametīs savas olas? Nē.

Stārkjais: Ja viņa ir māte, tad varbūt viņa te ir ieradusies, lai pasargātu Pīteru?

Āķis: Tieši no tā jau es baidos. Viņa atņems puikām mūsu treknās, slapjās tortes, viņi tās neapēdīs un nenomirs.

Smīks: Tad jau māte ir stiprāka pat par visļaunāko pirātu!

Debestiņa: Ko te varētu darīt?

Stārkjais: Kaptein, vai mēs nevarētu puikām to māti nolaupīt, lai viņa ir mūsu māte?

Āķis: Piķis un zēvele, deviņi pērkonī, sasper jods! Tas ir lielisks plāns! Grābsim bērnus ciet, liksim viņiem iet pa dēli, viņi noslīks, un Vendija būs mūsu māte!

L.G. Tas ir pretspēks. Tēze un antitēze. Nekurnekadzemes pasaule arī atklājas duāli. Arī tā cita, nezināmā, iztēlotā pasaule nav Ēdene. Tā arī nav alternatīva. Tā ir tikai cita, citādāka pasaule. Man ļoti patīk šī stāsta tēma, un es viņu veidoju ne tādu kā mūsu realitāti, bet gan kā tādu paralēlo realitāti. Visu laiku ir paralēlās pasaules, tās konfrontējas, saplūst. Tā atgādina tādu kā studentu ERASMUS apmaiņas programmu, kurā nokļūst Vendija, aizlido uz turieni un apgūst jaunas iemaņas. Arī Pīters Pens iegūst jaunas iemaņas. Un ir arī pieaugušo pieredze, kuri daudz ko ir aizmirsuši. Bērni ir tie, kuri, ja lielais cilvēks to vien spēj pamanīt, pierāda, ka tā ir pavisam cita, aizmirsta un vērtīga pasaule! Atver to pieaugušajiem! Tā ir bagātība, kas ļoti nepieciešama visiem.

J.S. Tu veido izrādi bērniem. Tevi tas interesē un tev ir iespējas pašai un visam izrādes ansamblim nonākt daudz neparastākā, bērnišķīgas fantāzijas, iztēles un improvizācijas piepildītā atmosfērā. Radīt ilūziju, kas aizrauj skatītājus!

L.G. Protams, radīt ilūziju! Kopā ar scenogrāfu Aigaru Ozoliņu, komponistu Kārli Auzānu, kostīmu mākslinieci Ilzi Vītoliņu, horeogrāfi Lienī Gravu, videomākslinieku Robertu Rubīnu un gaismu mākslinieku Mārtiņu Feldmani.

J.S. Tātad uzvedumu veido gan puikas, gan meitenes! Zēnu tā kā vairāk!

L.G. Un sešpadsmit aktieri. Man ir ļoti labs un aizrautīgs aktieru ansamblis. Pīteru Penu atveido Dainis Grūbe un Vendiju - Ilze Ķuzule-Skrastiņa. Kapteinis Āķis būs Gints Grāvelis.

J.S. Izrādē ir iesaistīti arī četri Kultūras akadēmijas otrā kursa studenti, topošie aktieri.

L.G. Es gāju uz pirmā kursa eksāmeniem, vēroju viņus. Man patīk, kā viņi strādā. Viņi labi iekļaujas ansablī, un ir ļoti svarīgi, lai bērnu izrādē spēlētu jauni cilvēki. Pie tam tik skaistā, neparastā darbā par Pīteru un Vendiju. Bet pieredzējušākie aktieri šajā izrādē ir Pēteris Liepiņš un Juris Bartkevičs Pirātu lomās un Indra Briķe Dārlinga kundzes lomā. Pirāti būtībā nav ļauni, un viņi īsti nav pieaugušie, viņi nav atraduši īsto vietu savā dzīvē, visu laiku ar tīri bērnišķīgu skaudību skatās uz mazākiem, jaunākiem, aktīvākiem. Cenšas darīt viņiem kaut ko sliktu tikai tāpēc, ka pašiem nekas tāds nepadodas. Pirāti nav ne bērni, ne pieaugušie. Pirāti ir pirāti!

J.S. Ilūziju, fantāzijas pasaule jau nemaz tik viegli neveras.

L.G. Aktieriem nav jāspēlē bērni. Viņiem tikai daudz īsākā laika sprīdī nepieciešams aktivizēt visas savas reakcijas, emocionālās pārejas, tik ļoti necensties pakāpties atpakaļ novērtējot, jo bērni vienmēr visu dara tikai uz priekšu, attīstībā. Dinamikā. Un „Pītera Pena” aktieri ir ļoti aizrautu, mēģinājumos bieži vien pat nepadomā par savām reālajām fiziskajām iespējām, un rodas viena otra vieglāka trauma. Kā jau bērniem. Vai kā pieaugušajiem!

Berija stāsts par Pīteru Penu tomēr ir episks darbs, tāpēc ir vēlme kādās atsevišķās vietās, epizodēs arī iedziļināties, vairākas situācijas tā kā pavērt vaļā. Tekstam dosim klāt arī plašu vizuālo informāciju. Aktieri izrādē visu laiku ir kustībā, darbībā. Nevienam nekur neapstājas. Gan iekšējā, gan ārējā darbībā. Lai nav nevienas tukšas vietas.

J.S. Vienmēr ir jāatrod katra tēla „mazā dzīvīte”.

L.G. Aktieriem visu laiku jāveido kāda paralēla tēlu dzīve. Jo bērns jau vienmēr visu var savienot paralēli un kopumu uztver ļoti labi.

J.S. Ja bērns kaut ko arī palaidīs garām, nav jau tik traki, jo viņš izrādē, kāda tēla dzīvē vai notikumā būs atradis kaut ko sev noderīgu.

L.G. Izrādē uz skatuves būs daudz rotallietu, kuras, teātra aicināti, skatītāji milzīgā daudzumā sanesa izrādes vajadzībām. Dažādās rotallietas, kurām, saprotams, ir jau sava enerģētika, iestudējumā veidos savu vizuālo un filozofisko stāstu.

J.S. Dailes teātrī tiek radīta izrāde „Pīters Pens”, kuru režisore nodēvē par fantastisku ilūziju.

L.G. Mums visiem ir ļoti liela vēlme skatītājiem pārraidīt šo neparasto, piedzīvojumiem bagāto stāstu, kas piepildīts ar aktiera neatkārtojamo enerģiju.

J.S. Saprotu, ka stāsts par Pīteru Penu un Vendiju, Nekurnekadzemes puikām un Kapteini Āķi top ļoti enerģētiskā un dinamiskā atmosfērā, kas droši sola, ka arī skatītājs ieraudzīs aizraujošu un pārdomām bagātu iestudējumu! Visiem!